

UMUT ORAN BU KEZ SINIR BÖLGELERİNDE ÇALIŞTI

CHP'li Umut Oran, 31 Mart seçimlerinde CHP'nin bir belediye daha fazla kazanması için yürüttüğü yoğun çalışma temposunda bu kez İran ve Gürcistan sınır illerinde idi. Van ve Ardahan'a da giderek seçim için gittiği illerin sayısını 27'ye çıkartan Umut Oran, Anadolu'ya gitmediği günlerde ise İstanbul'da özellikle CHP'nin zayıf olduğu ilçelerde çalışma yürütüyor.

Van ve Ardahan'ın doğal güzellikle ve zenginliğine rağmen sürekli olarak geri bırakıldığını belirten Umut Oran, "Artık değişim zamanı geldi. Bu serhat illerimizdeki vatandaşlarımız da yoksulluğun, geleceksizliğin, umutsuzluğun kader olmadığını oylarıyla gösterecekler" dedi.

Van'da 10 yıldır ilçe binasının bulunmadığı Başkale'ye il Başkanı Mehmet Kurukçu ile giderek seçim bürosu ve ilçe başkanlığının açılışını yapan Umut Oran, her gittiği ildeki temaslarının ardından hazırladığı rapor serisine Van ve Ardahan'ı da ekledi. Ardahan'da halkın gördüğü ilgiyi saptayarak Faruk Demir'in belediye başkanlığını kazandığını varsayan Umut Oran'ın iki şehir ile ilgili gözlemleri şöyle:

VAN BELİNİ DOĞRULTAMIYOR

Yanlış ekonomi politikalarının kaçınılmaz sonucu olarak yaşadığımız ve giderek bir çöküşe evrilen ekonomik krizden en büyük darbeyi yiyen illerden biri de Van... Türkiye'nin hayvancılık üssü olmasına rağmen, uzun yıllar yaşadığı terör belası, 8 yıl önce uğradığı deprem felaketinin yaralarının hala sarılmaması ve hayvancılığın yaşadığı genel sorunlar yüzünden ekonomik açıdan zaten belini bir türlü doğrultamamış olan Van, şimdi de genel ekonomik krizin pençesinde...

Van, Türkiye'nin yüz ölçümüyle 6'ncı, 1 milyon 123 bin 784 kişilik nüfusuyla da 19'ncü büyük ili. Van, esas olarak hayvancılığa dayalı ekonomisi ile Türkiye'nin gayri safi yurt içi hasılasına yüzde 2,7 oranında katkı yapıyor. Van, kişi başına düşen milli gelirden 3.859 dolarla 2018 itibarıyla Türkiye ortalamasının yaklaşık üçte biri düzeyinde ve 81 il içinde 80'inci sırada yer alıyor. Başka deyişle Van, kişi başı milli gelire göre Ağrı'dan sonra Türkiye'nin en yoksul ili.

VAN İÇİN BAZI GÖSTERGELER

- Tüm Van genelinde 9 bin dolayında kayıtlı işyeri var.
- 1,1 milyonluk nüfus içinde sosyal güvenlik kapsamında işçi, memur, esnaf ve çiftçi olmak üzere aktif sigortalı sayısı sadece 161.287 kişi. (Toplam nüfusa oranı %14,4)
- Nüfusun yaklaşık yüzde 60'ı hiçbir şekilde sosyal güvenlik kapsamı değil.
- Van'da 2016 yılında 14 bin 281 olan konut satış sayısı, 2017'de 7 bin 934'e, 2018'de 7 bin 498'e geriledi.

- Bir milyonun üzerinde nüfusa sahip Van ilinde, Ocak 2019 itibariyle 27 bin 818'i otomobil olmak üzere toplam 79 bin 180 motorlu taşıt bulunuyor ve yaklaşık 400 kişiye bir otomobil düşüyor.
- 2018 sonu itibariyle bankacılık sektöründen kullandığı toplam kredi hacmi 6,4 milyar TL olan Van'ın toplam mevduat hacmi de 3,3 milyar lira.
- 2018 yılında Van'da toplam tutarı 75.8 milyon TL olan 4 bin 609 senet protestoya uğradı, toplam tutarı 204,9 milyon lira olan 5 bin 338 çek karşılıksız çıktı.
- Ocak 2019 itibariyle TÜFE bazında yıllık enflasyon Türkiye genelinde yüzde 20,35 olurken, Van'ın içinde yer aldığı TRB2 bölgesinde yüzde 23,44'le bunun üzerinde gerçekleşti.
- Van, 2018 itibariyle sadece 37,5 milyon dolarlık ihracatı ile 81 il içinde 65'inci sırada. 1,1 milyon nüfuslu bir olan Van'ın yıllık dış ticaret hacmi 86 milyon dolar civarında ve il dış ticaretinde açık veriyor. Van, düşük hacimdeki ihracatının büyük bölümünü Irak ve İran'a gerçekleştiriyor.

TURİZM POTANSİYELİ KULLANILAMIYOR

Geçmiş M.Ö. 4000'li yıllara kadar uzanan, birçok kadim uygarlığa ait zengin tarihi mirasa, doğal güzelliklere, kültürel değerlere sahip olan Van ilinin, tarih, kültür, doğa, kış, spor, sağlık, inanç, av, dağcılık turizmi gibi birçok branşı içinde barındıran güçlü turizm potansiyeli hak ettiği gibi değerlendirilemiyor. Yıllık yabancı turist sayısı 400 bin civarında seyrediyor. Bunların da büyük bölümünü Kapıköy Sınır Kapısı'ndan giriş-çıkış yapan İranlılar oluşturuyor.

HAYVANCILIKTAKİ GERİLEME ALARM VERİYOR

Hayvancılık sektörü, Van ilinin en önemli iktisadi sektörü olma potansiyeline sahip. İlde 11.537 adet büyük ve 20.958 küçük baş işletmesi olmak üzere toplam 32.595 hayvancılık işletmesi bulunuyor. Türkiye'nin küçük baş hayvan varlığının yüzde 7'si, büyük baş hayvan varlığının da yüzde 2'i Van ilinde. Küçükbaş hayvan sayısı bakımından Van, birinci sırada.

Bilinçli ve iktisadi bir üretim yaklaşımı ile ele alınması durumunda hayvancılık sektörü, il ekonomisinin lokomotifi olabilecek potansiyelde. Ancak hayvancılık sektörünü baskılayan sorunlar, temel geçim kaynağı hayvancılık olan Van özelinde sosyo ekonomik açıdan daha büyük sıkıntı yaratıyor.

Van, geniş mera varlığı ile koyunculuk için önemli bir potansiyel taşıyor. İlin 1.359.022 hektarlık mera varlığı Türkiye'nin toplam mera varlığının yüzde 10'unu oluşturuyor. Bunun yanında İlde 106.117 hektar alanda yem bitkileri ekimi yapılmaktadır.

Ne var ki son 20 yıl içinde Van'da hayvancılık sektöründe tehlikeli bir gerileme yaşanıyor. İlde sağılan inek sayısında bu dönemde ortalama yüzde 7 azalma dikkati çekiyor.

Terör tehdidinin yüksek olduğu dönemlerde güvenlik sorunu nedeniyle Van yöresinde yayla yasakları hayvancılığı olumsuz etkiliyor.

Tarım sektöründe Van ve bölgenin en önemli sorunlarının başında çiftçi eğitiminin yetersiz oluşu geliyor... Kırsal kesimde üreticilerin karşılaştığı en önemli sorunlardan bir diğeri de ürüne istenen düzeyde katma değer kazandırılmaması. Bu nedenle kooperatiflerin oluşması; kişilerin tek başına yapamadıkları, birlikte yapmalarında yarar bulunan ekonomik faaliyetlerin daha düşük maliyetle yapılması ve üretime yüksek katma değer kazandırılması gerekiyor.

Van Gölü, kendisine has bir tür olan İnci Kefali balığı ile Türkiye'nin iç su balık üretiminin üçte birini karşılıyor. Van Gölü çevresindeki balıkçı kooperatiflerinin sorunları hakkında yaptığımız tespitlerde kooperatif ortaklarının çoğunluğunun balıkçı olmadığı ve nüfuzlu kimseler tarafından kurulan kooperatiflere, balıkçı olma niteliklerinden yoksun kişilerin üye yapıldığı bulgusu öne çıkıyor.

Van, hayvancılık alanında sahip olduğu güçlü potansiyele rağmen kırmızı et üretimi ve süt sığırıcılığında bu potansiyeli gerektiği gibi kullanamıyor.

SINIR TİCARETİ: SORUNLAR

- ❖ Van bir sınır kenti olmasına rağmen, bunun avantajlarından yararlanamıyor.
- ❖ En fazla ticaret yaptığı İran'la olan ticaret hacmi, sınır kenti olmayan illerin bile gerisinde. Modernizasyonu yapılan sınır kapısı ve ulaşım yolları ile resmi sorunlar büyük ölçüde giderilse de halen faal bir ticaret hacmi oluşmamış.
- ❖ Sınır Ticareti İl için hayati öneme sahip. Bu ticarete potansiyelin kullanılabilmesi durumunda Van'ın ülkenin en gelişmiş illeri arasına girebileceği belirtiliyor.
- ❖ İran'dan gelen turistler Van'a ulaşımında sorunlar yaşıyor. Ayrıca İran yönetiminin sınır harcını Türkiye'ye yönelik olarak 7-8 kat artırması nedeniyle buradan gelen turist sayısında da büyük azalma yaşanıyor.

VAN'IN TALEPLERİ

- **Van-Şırnak Karayolu:** İl ekonomisi, özellikle de Irak pazarına erişim konusunda hem mesafenin kısalması hem de bölgesel gelişme açısından büyük önem taşıyor. Yol için ihaleler yapılmış ancak güvenlik sorunları ile ilgili sıkıntılar var.
- **Çevre yolu:** Yıllardır tamamlamayı bekliyor.
- **Van sahil yolu:** Van Gölü'ne erişim konusunda büyük katkı sağlayacak bu yolun, Edremit'ten üniversiteye, hatta Erciş'e kadar etaplar halinde hayata geçirilmesi önem arz ediyor.

- **Kuskunkıran'a ikinci t p:** Kuskunkıran'da yapılan tünel için ikinci t p talep ediliyor. Yollar  ift Őerit olarak geliyor ancak tünelde tek yola döndüğü için bir sıklıkla yaşanıyor.
- **Gece uçuŐları:** Ferit Melen Havalimanı'nın gerekli cihaz ve donanım sağlanarak, gece uçuŐları için uygun hale getirilmesi isteniyor.
- **Kuzey Van Gölü Demiryolu Hattı:** Van'ın en büyük beklentilerinden.
- **Turizme sahip çıkılması:** Her geçen gün yok olma tehlikesi ile yüz yüze olan Van Gölü için Koruma Kanunu çıkarılması isteniyor. Van TSO'nun Van Ekonomi Konseyi'nin desteği ile hazırladığı yasa tasarısı taslağı Meclis'te ele alınmayı bekliyor. Ayrıca Akdamar Adası ve Kilisesi'nin yıl boyunca inanç turizmine açılması isteniyor. "Vanodokya" diye de söylenen Van'ın Başkale ilçesine bağlı Yavuzlar köyünde bulunan "peri bacaları", Başkale ilçesi yakınlarındaki Pamukkale'dekine benzeyen travertenler ve Van'ın kayak merkezinin tanıtımı, altyapının g clendirilmesi ve geliŐtirilmesi isteniyor.
- **KentleŐme sorunları:** Kent trafiği  oz m bekliyor. Kaldırım iŐgallerinden yakınıyor. Bir kent meydanı olmamasının eksikliği dile getiriliyor. Van Şehir stadyumu yenilemesinde, modern yeni otogar yapımında sorun yaşanıyor.  arpık yapılaŐma, hava kirliliği ve kentsel kirlilik Őikayet konusu. Doğal gaz çalıŐmaları ağır iŐliyor.
- **Eğitim, sağlık:** Hastanelerde doktor, okullarda oğretmen açığı yaşanıyor.
- **İçme suyu bile yok:** Başkale Hafızıye mahallesinde 17 yıldır içme suyu verilebilmiŐ değil. Bu mahalle sakinlerine günde sadece 2 saat su verilmesi bu devirde kabul edilemez!
- **Adı var kendisi yok:** Başkale'de g ya 2 yıl önce meslek yüksekokulu kurulmuŐ ama eğitim halen Van'da veriliyor.

ARDAHAN NÜFUSU ERİDİ...

Türkiye'nin en geç illerinden Ardahan'ın; yatırımsızlık, istihdamsızlık-iŐsizlik kısılcacında gerekli ekonomik dinamiklerini oluŐturarak nüfusunu besleyemediği için verdiği rekor g  le nüfusu hızla eridi. Sanayinin geliŐmediđi, elverişsiz iklim Şartlarının tarımı engellediği, turizmin yok denecek düzeyde olduğu, tek geçim kaynağı hayvancılık olan il, 2007'den bu yana nüfusunun dörtte birini kaybetti. Y z l c m  bakımından Türkiye'nin en k  k illerinden olan Ardahan Merkez ve diğer 5 ilçesiyle toplam nüfusu 2018 sonunda 98 bin 907 ve bu nüfusun yüzde 60'ı kırsalda yaşıyor. Son yıldaki k  k çaplı artıŐa karŐın Ardahan'ın nüfusu 2000-2018 döneminde yüzde 26,1 oranında 34 bin 849 kişi azaldı. Başka deyişle bu dönemde Ardahan nüfusunun dörtte birden fazlasını kaybetmiŐ durumda.

20 BİN TL'LİK DANA DÜŐTÜ 7 BİN TL'YE

- Ardahan, bölgeler arası geliŐmiŐlik farklarının en bariz görüldüğü illerden.

- Ardahan’da temel geçim kaynağı hayvancılık. Geniş mera ve çayırlarındaki zengin bitki örtüsü hayvancılığa uygun ortam sağlıyor. En çok sığır ve koyun besleniyor. Ancak geçen yıl 20 bin TL eden büyük baş hayvanını, kontrolsüz et ithalatı nedeniyle bu yıl 7 bin TL’ye zor satan besici mutsuz.
- Ardahan’ın çok uzun süren kış mevsimi dolayısıyla elverişsiz iklim şartları tarla tarımını engelliyor. Sadece akarsu boylarında tarım yapılabilir. Buğday, arpa, çavdar ve az miktarda patates yetiştiriliyor. Devlet geçen yıl arpanın tonu için 700 TL fiyat açıklamasına rağmen daha sonra tonu 1.525 TL arpa ithal etmesi nedeniyle üreticiyi küstürdüler.
- Ardahan’da sanayi gelişmemiş. Hayvancılığa bağlı olarak süt toplama merkezleri ve küçük çaplı mandıralar bulunuyor. Süt üretiminin önemli bir bölümü, il dışına satılan ve önemli bir geçim kaynağı haline gelen kaşar peyniri yapımında kullanılıyor.
- Ardahan’ın dış ticaret etkinliği yok denecek düzeyde.
- Ardahan’ın Türkiye’nin milli gelirine katkısı 2017 itibariyle sadece yüzde 0.4.
- Kişi başına GSYH tutarına göre sıralamada Ardahan’ın 2004-2017 döneminde 66’ncılıktan 56’ncılığa çıktığı, kişi başına düşen gelirin Türkiye ortalamasına oranının da yüzde 48’den yüzde 60,2’ye yükseldiği dikkati çekiyor. Ancak bu artışın, hızlı nüfus kaybından kaynaklandığı belirtiliyor.

KAR KABUS DEĞİL KAZANÇ ARACI OLABİLİR

- Dağı taşı göz alabildiğince halen kar altında olan Ardahan’da kış sporları merkezleri kurularak turizmin canlandırılması halinde, kabus nedeni olan kış şartlarının insanların yüzünü güldüren gelir kalemleri arasına girmesi sağlanmalıdır.
- Stratejik doğalgaz hatlarının geçtiği Ardahan daha fazla yatırımı hak ediyor ve bunun için serbest bölge, sınır ticaret merkezinin oluşturulması gerekiyor.
- Yüksek faizler, düşük ekspertiz değerleri, bankaların yüksek işlem maliyetleri ,teminat mektubu komisyonları gibi finansmana erişiminde yaşanan sıkıntılar giderilmeli
- İldeki OSB’lerin aktif olarak işlemesi sağlanmalı
- Hayvancılık alanında sorunların çözümü, etkinliğin artırılması için gerekli politikalar geliştirilmeli. Hayvancılık ihtisas OSB’leri kurulmalı.
- Tarım ve hayvancılıkta girdi maliyetinin düşürülerek, havza bazlı teşviklerin hayata geçirilmeli, et ithalatının azaltılması, Kooperatifçilik geliştirilmeli.
- Türkgözü sınır kapısı modernize edilmeli.
- Bakü-Tiflis-Kars demiryolunda, yük ve yolcu taşımacılığına yönelik Ardahan’da bir istasyon kurulmalı
- Yatırım Teşvik Sistemi revize edilerek ilçe bazlı uygulamaya geçilmeli.